
Predgovor

Procesi europskih integracija čvrsta su činjenica oko koje se nije teško složiti. Teže je, međutim, postići suglasje o tome kakva će Europa izići iz tih integracijskih dinamika. Ono što se sa sigurnošću daje uočiti, jest činjenica da se integracijski procesi odvijaju na četiri razine: ekonomskoj, vojnoj, političkoj i kulturnoj. Kad je riječ o ovoj potonjoj, zamjetljivo je da nacionalne kulture ne samo da teže sve intenzivnijoj međusobnoj komunikaciji, nego dolazi do njihova sve dubljega međusobnog prožimanja. To prožimanje pomalo, ali osjetno ujednačuje stilove života i mišljenja Europljana kao i njihovu osjetljivost za vrijednosti. Riječ je o fenomenu koji u mnogočemu nadilazi sadržaj tradicionalne sintagme "europska kultura". Pritom valja imati na umu da ti procesi u europski kontekst unose veliki broj tema univerzalnih globalizacijskih dinamika koje karakteriziraju aktualni civilizacijski trend. Pritom ponajprije mislimo na sve izrazitiju afirmaciju neoliberalne "velike pripovijesti" s njezinom koncepcijom dereguliranoga svemoćnog tržišta kao tvorca svih ili gotovo svih vrijednosti, na sustavno potiranje socijalne države, na postmodernu privilegiranje partikularnoga i subjektivnoga, na snažne imigracijske tokove ljudi i religija iz svih dijelova svijeta, na paradoksalne fenomene kohabitacije sekularizacijskih i multikulturalističkih fenomena s raznim oblicima traganja za čvrstim kulturnim i religijskim identitetima koji katkad klize prema fundamentalističkoj nesnošljivosti pa i nasilju itd. Usto, univerzalizmu globalizacijskih sadržaja eurointegracija valja pridodati i tipičnu europsku prosvjetiteljsku preokupaciju da se što dosljednije odvoji državna sfera od religijske, što često poprima oblik laicističkog potiskivanja religijskoga u sferu svjetonazorske privatnosti. Primjer takvog radikalnog eurolaicizma očituje se i u nespremnosti dobrog dijela političkih elita Unije da se u preambuli Ustavnog ugovora prihvati i sam izričit spomen kršćanstva kao jednog od odlučujućih povijesnih korijena Europe (ali i jedne od sastavnica kulturnoga

i osobno-egzistencijalnog identiteta nemalog broja današnjih Europljana).

Stavove Katoličke crkve i njezine teologije o europskim integracijama moguće je opisati kao dijalektične. S jedne strane, nailazimo na potporu tim procesima, i to ne samo načelnu nego i konkretno angažiranu, dok s druge strane kršćani na mnogostruke načine jasno posvješćuju sebi i drugima nemale vrijednosne deficite eurointegracijskih procesa. Oni razotkrivaju ideologizirana polazišta nekih od europskih opcija, upozoravaju na moguće opasnosti dekonstrukcije kršćanske sastavnice europskog identiteta, a time i na moguće slijepe ulice u koje integracijske procese u Europi može dovesti puki nekritički europreslik globalnih svjetskih trendova.

U Hrvatskoj je tema ostvarenje i osmišljavanje eurointegracija pretežito u domeni politike. Politika nastupa kao ona koja posjeduje odlučujuće kompetencije u tumačenju autentičnog smisla eurointegracija. Idući linijom manjeg otpora, vladajuće garniture u svojem kvazireligijskom zanosu naspram zasigurno "svijetle" europske budućnosti Hrvatske nemaju previše ni živaca ni interesa za nekakvo dublje kritičko vrednovanje europskih integracijskih procesa i njihovih mogućih ishoda. U hrvatskoj pak Crkvi i njezinoj teologiji zauzetije i dublje propitivanje i vrednovanje različitih vidova eurointegracija stoji tek na počecima. Do sada je retorika domaćih crkvenih instanci glede eurotema bila uglavnom ne odveć kreativni odraz općih mjesta europskoga katolicizma. Stoga je zacijelo dobrodošlo svako nastojanje da se nekonformistički, angažirano i kritički, ne bojeći se eventualne vlastite političke nekorektnosti, posvijesti stvarno značenje eurointegracija za Crkvu i teologiju općenito, a posebice za buduće funkcioniranje kršćanske teorije i prakse u Hrvatskoj. Koje sve značajne promjene unose eurointegracije u hrvatsku stvarnost na razini percepcije kršćanstva i njegovih vrijednosti, naslijeđenoga religioznog mentaliteta i stila življenja te hrvatskoga pravnog modela reguliranja prisutnosti i djelovanja Crkve u javnosti? Ne radikaliziraju li europrocesive već ionako prisutne sekularizacijske dinamike u hrvatskom društvu u smjeru laicizma, odnosno postmodernog slabljenja privrženosti naslijeđenim tradicijski

posredovanim religijskim pripadnostima? Pospješuju li europski integracijski procesi i u kojoj mjeri razotkrivanje veoma krhke i malobrojne, da ne kažemo rahitične, visoko kompetentne i angažirane prisutnosti kršćana pa i teologa u odlučujućim segmentima politike, kulture i medija? Kako se Crkva i teologija u Hrvatskoj imaju odnositi naspram onih stavova u europskim kršćanskim pa i katoličkim krugovima koji eurointegracijama pripisuju nekakav gotovo samorazumljiv strukturalni dosluh s kršćanskim idealima zajedništva, solidarnosti i nenasilja?

Na neka od tih i sličnih pitanja pokušao je odgovoriti i međunarodni teološki simpozij koji je pod radnim naslovom *Teologija i Crkva u procesima europskih integracija* u organizaciji Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Splitskoga sveučilišta održan u Splitu 25. i 26. listopada 2007.

Veći dio predavača u svojim se izlaganjima bavi pojedinim vidovima okvirne tematike, ostajući pritom na općoj, sveeuropskoj razini. Tako I. Cifrić, ukazujući na odnos europskih integracija i sekularizacije, zamjećuje slojevitost i zamjetnu različitost sekularizacijskih dinamika ovisno o konkretnim prilikama u europskim zemljama. Pritom naglašava kako sekularizacija u Europi ne znači dokinuće religijskoga, nego redefiniranje njegova odnosa naspram svjetovnomu te zagovara danas više nego ikada potrebnu suradnju svjetovnoga i religijskog. S. Lanza promatra eurointegracije u okviru globalne mobilnosti kultura te traga za konkretnim pastoralnim odgovorima, koji će Crkvi i njezinom navještaju riječi omogućiti egzistencijalnu aktualnost u vremenima sve raširenije postmoderne subjektivizacije i pluralizacije mišljenja i življenja. U kojoj mjeri i na koji način je unutar pojedinih religijskih skupina artikulirano nezadovoljstvo eurointegracijama, o tome govori A. Milardović u svojoj komparativno intoniranoj studiji. O razlozima 'za i protiv' europskih integracija razmišlja R. Biel na temelju analize ulaska Poljske u Europsku Uniju. Dok su nam neka od poljskih iskustava donekle već poznata, u puno manjoj smo mjeri svjesni golemih izazova što ih integracije postavljaju pred Crkvu i njezin pastoral. Pitanjem identiteta Europe bavi se T. Bremer. On dolazi do zaključka da zapadno i istočno kršćanstvo imaju važno, ali ne i isključivo značenje u

određenju tog identiteta. Stoga su, misli on, kršćanske Crkve, svjesne te činjenice, pozvane pridonijeti očuvanju pluralnosti europskog identiteta koji u sebi okuplja religijske, ali i nereligijske idejne utjecaje. Tragajući za mogućim prinosom kršćana europskom zajedništvu, I. Bodrožić posvećuje svoju pozornost hodočašćenju te u njemu vidi izvrsno sredstvo promicanja zblizavanja i jedinstva među Europljanima. Ponešto je tradicionalnije o temi identiteta Europe razmišljao R. Guardini. On je, prema interpretaciji A. Domazeta, zastupao mišljenje o izvorno kršćanskom značenju Europe. Europa bi imala zadaću da, poučena svojim povijesnim iskustvima, pronade za sebe i svijet ravnotežu između znanosti, tehnike i moći, s jedne, te etičke odgovornosti za cjelinu, s druge strane.

Drugi pak autori tematiziraju, više ili manje razrađeno, poveznice između europskih integracija i situacije kršćanstva u Hrvatskoj. J. Grbac propituje aktualnu etičku situaciju u Hrvatskoj. On pritom zagovara kritičkiji pristup ulasku Hrvatske u Europu, kao i takav odgoj za vrijednosti koji ne bi bio sveden na uvažavanje vrijednosnih kriterija ponuđenih od strane Europske Unije, već bi trebao imati i specifično hrvatske sadržaje. Specifičnost teološke misli u Hrvatskoj, s njezinim pozitivnim i negativnim vidovima, dolazi do izražaja u izlaganju Ž. Tanjića. Nakon što je pokazao "postteološki" karakter našega doba i s tim povezanu marginalizaciju teološke misli u širim, europskim okvirima, on se osvrće i na odraz globalnih teoloških tokova na teologiju u Hrvatskoj. O utjecaju europskih integracija na području odgojno-obrazovnih sustava, a posebice na religijsku nastavu u Europi i Hrvatskoj, piše R. Razum. Ona se kritički suočava s prijedlozima pa i zahtjevima za nekonfesionalnim vjeronaukom te predlaže i promišlja određene inovacije unutar aktualnoga konfesionalnog modela vjeronaučne nastave u Hrvatskoj.

Nikola Bižaca i Nediljko Ante Ančić